

На думку дослідниці повсякдення Коляструк О.А. історик повсякденного життя, не випускаючи з поля зору правових аспектів має перевіряти чинність різних настанов, визначаючи, яких з них дотримувались, а які залишались тільки на папері [2, с. 14].

У центрі уваги історії повсякдення головний учасник історичного процесу – людина, яка з одного боку є об'єктом ідеологічного впливу, а з іншого – мислячим рушієм дійсності. [5, с. 12] Вивчаючи людину у її повсякденності досліднику, потрібно відійти від об'єктивізму та звернути увагу на суб'єктивні особливості почуттів, переживань та мислення людей. У арсеналі джерел історика крім історичних документів з'являються неісторичні, до яких відносяться літературні лінгвістичні, культурологічні тощо [2, с. 11]. Необхідно залучати також методи психоаналізу (психоісторії), щоб зрозуміти мотиви поведінки людей. Саме так він зможе ґрунтовно та всебічно дослідити перебіг подій. Праця дослідника повсякденності – це інтерпретація чужих думок і слів, що становить собою не просто наратив, а транскрипт – тобто «переклад» з чужої емоційної мови [5, с. 13]. Крім цього, досліднику необхідно ураховувати вплив політичних, соціальних та економічних умов на мислення та почуття людини у досліджувану добу.

Для повноцінного дослідження повсякденного життя дослідник має вжитися у досліджувану добу через почуття та мислення досліджуваних людей, але в той же час залишати тверезий розум для аналізу правдивості, вірогідності тих чи інших подій, порівнювати та синтезувати офіційні джерела зі свідченнями людей [6, с. 8].

Отже, історія повсякдення є важливим напрямком розвитку історичної науки. І хоча українські історики лише оволодівають методологією досліджень означеного напрямку в українській історичній науці вже зроблено багато кроків на шляху розвитку та удосконалення історії повсякдення. Цей процес включає у себе застосування принципу антропоцентризму, та використання методів таких наук як філософія, психологія, етнологія та ін.

Література

1. Головка В. «Риба та м'ясо» історії повсякденності: теоретичні засади напрямку / В. Головка // Проблеми історії України: факти, судження, пошуки : міжвід. зб. наук. пр. / Ін-т історії України НАН України. - К., 2007. - Вип. 17. - С. 87-101.
2. Коляструк О.А. Методологія історії повсякдення / О.А. Коляструк // Вісник Харківського національного університету імені ВН Каразіна. Сер.: Історія. – №44. – 2011. – С. 8-21.
3. Куделко С. М. История повседневности в контексте исторического краеведения / С.М. Куделко // Эпоха. Культуры. Люди (История повседневности и культурная история Германии и Советского Союза. 1920–1950-е годы). – Х., 2004. – С. 144–149.
4. Нагайко Т. Ю. Історія повсякденності: погляд на проблему / Т. Ю. Нагайко // Історія повсякденності: теорія та практика: матеріали Всеукр. наук. конф. – Переяслав-Хмельницький, 2010. – С. 43-48.
5. Пушкарева Н. Л. Предмет и методы изучения повседневности / Н. Л. Пушкарева // Этногр. обозрение. - 2004. - №1. – С. 3-18.
6. Удод О.А. Історія повсякденності як методологічна проблема / О.А. Удод // Черкаси. – №3. – 2002. – С. 6-15.

УДК 930.1:94(477.51=114) «18» (045)

Волоніць В.С., кандидат історичних наук, доцент, доцент кафедри історичних дисциплін

ВИПАДКИ ПАЧКАРСТВА У ДІЯЛЬНОСТІ НІЖИНСЬКИХ ГРЕКІВ – КУПЦІВ XVIII СТОЛІТТЯ

Торгові та митні устами російської держави засвідчують існування таємного довозу товарів через кордони держави. У XVIII столітті проблема пачкарювання (пачкарства,

контрабанди) набула особливої актуальності оскільки таємне постачання товарів в обхід митних зборів стало постійним й важко контролювалося. Термін «контрабанда» в російських законодавчих актах не використовувався, проте представники центральних та місцевих органів влади при складанні документів уживали такі вирази як «тайный ввоз заповедных товаров», «провоз запрещенных товаров» и «товары, утаенные от пошлин». Отже під поняттям пачкарювання або пачкарство у XVIII столітті розуміли нелегальне ввезення заборонених товарів та незаконне переміщення товарів через кордон без сплати мита. Збільшенню контрабандного потіку товарів іноземного виробництва сприяло обмеження на ввезення предметів розкоші та товарів легкої промисловості, асортимент, якість та ціна яких вигідно відрізнялась від вітчизняних. Відсутність прикордонних військ та невелика кількість митниць на українських землях сприяла регулярному постачанню контрабандних товарів.

Це явище не могло пройти повз основних постачальників іноземних товарів на український та московський ринки – ніжинських грецьких купців, які ще з середини XVII століття утримували провідні позиції в організації та функціонуванні внутрішньої та зовнішньої торгівлі на українських землях. Активно залучені до зовнішньоторговельних операцій греки змушені були шукати можливість пристосовуватися до постійних тарифних новацій щоб не понести великих фінансових втрат та захистити свої торгові інтереси. Тому не рідко греки таємно перевозили заборонені товари, вдавалися до хитрощів під час пакування товарів, отримували у молдавських господарів «рекомендаційні» листи для захисту свого товару, тощо.

Серед товарів які таємно перевозили через кордон особливе місце належало грошам. Мідні гроші російського карбування було суворо заборонено привозити з-за кордону, і коли на форпостах виявляли такі гроші, то їх негайно конфісковували разом із товарами. Але не тільки на форпостах стежили за тим, щоб золото та срібло не вивозили за кордон, а звідтіля на територію України – дрібні срібні та мідні монети. Згідно з сенатським указом від 1744 р., за цим мали стежити і на українських ярмарках. Приїжджі купці повинні були давати «сказки», що вони не мають при собі грошей, які виміняли за кордоном [1].

Покращити організацію митної справи на українських землях намагалась Колегія Закордонних Справ, яка видає указ 22 листопада 1746 року яким запроваджувалася обов'язкова паспортна система для купців які виїждять за кордон. Паспорти ці мали право видавати коменданти міст, Генеральна Військова Канцелярія та полкові канцелярії. Купці мали можливість без перешкод їхати за кордон після сплати індуктного збору (митний податок, що збирався з купців за привезені товари в Гетьманщину). До того ж в указі зазначалося, що «никаких им малоросийцам и торгующим в Малой России отнюдь ни под каким видом не чинить и тем их малоросийцев не озлоблять». Утім у цьому указі нічого не говорилося про купців чужинців – греків, які привозили на Україну закордонні товари й закуповували тут на ярмарках товари для вивозу за кордон. Греки мали отримати дозвіл від Київської Губернської Канцелярії та сплатити індуктний збір [2].

У серпні 1747 року трапився дуже показовий, для ілюстрації грецького духу підприємницького авантюризму та винахідливості, випадок на Васильківському форпості. Були затримані придбані на українських ярмарках товари які належали македонському греку М. Цепану та ніжинському греку І. Федорову. За цей товар було сплачено індукту до київської індуктової карвасарії (пункт збору мита) і доручено вести ці товари за кордон ніжинському греку А. Миколаєву. Грек М. Цепан виїхав наперед до Василькова, щоб тут заздальгідь погодити справу з форпостними щодо перепуску за кордон товару. Втім не дочекався прибуття товарів та разом з групою грецьких купців поїхав до Македонії. Незабаром до Васильківської митниці прибули й його товари. Під час перевірки на митниці виявилось, що греки намагалися вивести 342 пар (пара-одиниця рахунку) та 2 клаптя соболячого хутра, 3 пари куниць, 2 пуда 30 фунтів коріння ревеню, 252 золотих червонців, 41 турецький червонець та 680 злотих. Митні одкупники вимагали конфіскувати товар, оскільки були відсутні виписи з російських митниць та був наявний корінь ревеню, який заборонено вивозити за кордон. Коли купець М. Цепан довідався про затримання товару він

повертається до України, приїздить до Києва та привозить з собою приватний лист від молдавського господаря князя Григорія Гики. У листі господар рекомендує «Цепана яко давнемо придворного свого купчину и дабы о покупке для собственной его господарской потребности по данному ему реестру мякотного товару». Окрім цього І. Цепан звертається з проханням до цариці, де зазначає, що до цього часу на хутрянні товари придбані на українських ярмарках не потрібні були спеціальні виписи з російських прикордонних митниць. Грек просив царицю повернути йому товар. Доки Сенат розглядав цю справу, хутро перевезли до приміщення Київської губернської канцелярії, оскільки не знайшлося жодного іншого пристосованого для зберігання хутряного товару приміщення. Вочевидь, клопотання молдавського господаря вплинуло на рішення Сенату. 12 листопада 1748 року, всупереч виданим до цього указам про конфіскацію всіх товарів і всього що було при купцеві, Сенат звелів повернути хутро купцю та накласти штраф у розмірі 1000 карбованців за намагання вивести ремень [3].

Тож греки активно займалися пачкарюванням, про що було відомо й ніжинському грецькому братству, адже ці товари зберігалися в приміщеннях грецької ніжинської церкви. Так у 1774 р. підданий Київського Видубицького монастиря с. Літок Осип Шикуненко вказував, що греки привезли до цього села потайки закордонні (заборонені для ввезення) товари який він відвозив до Ніжина й склав у церковному склепі ніжинської грецької церкви. Коли стали перевіряти товар на місці то виявилось, що це були 3 пака й 1 торба заповні та кумачів (заборонені для вивозу товари) які були в купі з іншими товарами. Також відомий випадок як грек Лагутка завозив з Османської імперії мило під видом ладану вночі, потайки за допомогою цолнера Васильківської митниці, грека Камбурлея.

Такі випадки поширення пачкарювання непокоїли центральний уряд і змусили його вдатися до певних заходів. Так, у 1763 р. була заснована «Комісія про комерцію», яка повинна була виробити заходи щодо упорядкування зовнішньої торгівлі [4]. Комісія дійшла висновку, що поширенню пачкарювання в першу чергу сприяють високі митні ставки на товари, що стягалися відповідно до тарифів. Тому за тарифом 1782 р. були зменшені мита, а також скасована система «заказаних» товарів [5]. Тариф забороняв завозити закордонні товари через суходільні митниці західного пограниччя, окрім звичайних виробів, сировини, угорського вина та кіс. Утім, остаточно подолати це явище так і не вдалося.

Література

1. Полное собрание законов Российской империи (далі - ПСЗ) І.- Т. 12, – № 8853. – С. 5-6.
2. ПСЗ І. – Т. 12, № 9333. – С. 629-630.
3. Тищенко М. Форпости, митниці та карантини на західному пограниччю, в зв'язку з зовнішньою торгівлею України у XVIII столітті / М. Тищенко. – К., 1931. – С. 46-47.
4. ПСЗ І. – Т. 15, № 11399. – С. 882-883.
5. ПСЗ І. – Т. 45. – 282 с.

УДК 930.2:94(477) "189"

Демченко А.В., аспірант кафедри історичних дисциплін

ЗАКОНОДАВЧІ АКТИ 1890-Х РОКІВ ЯК ДЖЕРЕЛО З ІСТОРІЇ ПОВСЯКДЕННОГО ЖИТТЯ ПРАЦІВНИКІВ МЕТАЛУРГІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ УКРАЇНИ В ОСТАННІЙ ТРЕТИНІ ХІХ – НА ПОЧАТКУ ХХ СТ.

Повсякденне життя працівників металургійної промисловості України в останній третині ХІХ – на початку ХХ ст. відображено великим масивом офіційних документів. Період 1890-х рр. викликає особливий інтерес через те, що в зазначений час відбувається потужний сплеск розвитку металургійної промисловості, відкривається велика кількість нових підприємств. Через це підіймається питання нормативного урегулювання взаємодії